

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง “ บทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาไทย

1.1 ความหมายของภูมิปัญญาไทย

1.2 ประเภทของภูมิปัญญาไทย

1.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

2. ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

3. ห้องสมุดกับภูมิปัญญาไทย

4. วิธีดำเนินการในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

4.1 ด้านการจัดหา

4.2 ด้านการจัดเก็บ

4.3 ด้านการให้บริการ

5. ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.1.1 งานวิจัยในประเทศ

6.1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

6.2 ด้านบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.2.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

6.3 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภูมิปัญญาไทย

ความหมายของภูมิปัญญาไทย

คำว่า “ภูมิปัญญาไทย” (Thai wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (popular wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (local wisdom) อาจจะเป็นคำใหม่ในวงการศึกษาและการพัฒนาประเทศ แต่ที่จริงแล้วความรู้ แนวคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมีมาทั้งในหมู่ของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นและผู้ที่ใช้ไปทำงานในท้องถิ่น แต่เริ่มเด่นชัดขึ้นเมื่อมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาให้การสนับสนุน โดยมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมภูมิปัญญาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532-2534 จนถึงปัจจุบัน และมีกลุ่มนักพัฒนาชุมชนได้เข้าไปทำงานในหมู่บ้านทำให้เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้ริเริ่มฟื้นฟูเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อค้นหาคุณค่าที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งพวกเขารับผิดชอบอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิดการแลกเปลี่ยนทางความรู้ ความคิดระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้านจนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตของชาวบ้านอันเป็นผลให้บทบาทของนักพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากการนำเอาความรู้และทฤษฎีจากวิทยาการสมัยใหม่ไปถ่ายทอดให้กับชาวบ้านฝ่ายเดียวมาเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกันจึงเกิดแนวทางการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานของความรู้ภายในท้องถิ่น

สุจริต บัวพิมพ์ (2545, หน้า 30) กล่าวว่าภูมิปัญญามาจากคำว่า ภูมิ หมายถึงพื้นที่ รวมกับคำว่า ปัญญา ซึ่งหมายถึงความคิด รวมแล้วหมายถึงความรู้ที่สั่งสมกันมา ถ้าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึง ความคิด ความรู้ที่สั่งสมกันมาในท้องถิ่นนั้น ๆ ภูมิปัญญาไทยคือความรู้ ความคิดของคนทั้งประเทศไทย ส่วนภูมิปัญญาชาวบ้านคือสิ่งที่เป็นความรู้ ความคิด ที่ชาวบ้านได้สั่งสมสติปัญญาสืบทอดต่อ ๆ กันมาแล้วตกทอดใช้ร่วมกัน

วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2543, หน้า 31) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากประสบการณ์ที่ผ่านขบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อไว้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและยุคสมัย

นันทสาร สีสลับ และคณะ (2542, หน้า 18) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความสามารถ ทักษะ เทคนิคอันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้ มวลรวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการ สืบทอด ปรับปรุง พัฒนาและเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดี ในการสร้างผลงาน แก้ไขปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

อนึ่ง ก่อนที่จะเป็นการศึกษาเรื่อง “ภูมิปัญญาไทย” ได้มีการศึกษาความรู้เรื่องทำนองนี้ มาบ้างแล้ว แต่เรียกชื่อว่าเป็นการศึกษาวรรณกรรม หรือการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์, 2536) ซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด และประสบการณ์จาก ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นจนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตภายในท้องถิ่นร่วมกัน เรียกว่า “ภูมิปัญญาไทย” ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าหมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากประสบการณ์โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร ประยุกต์ และได้ถ่ายทอด สืบต่อกันมาเพื่อไว้แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ตลอดจน ศาสตร์ วิทยาการและเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นโดยคนไทยหรือชนชาติที่ครอบครองแผ่นดินไทย

ประเภทของภูมิปัญญาไทย

เนื่องจากภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยในแต่ละท้องถิ่น ทำให้มีความหลากหลายองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน ด้วยเหตุนี้จึงได้มีผู้ทรงคุณวุฒิได้จัดแบ่งประเภทของภูมิปัญญาไทย ไว้ดังนี้

นันทสาร สีสลับ และคณะ (2542, หน้า 18-19) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยมีกระบวนการเกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพัฒนา เลือกรสร ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญ ที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เหมาะสมแล้วสืบทอดพัฒนาต่อไป อย่างไม่สิ้นสุด และได้กำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้ 10 สาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรและเทคโนโลยี โดยการพัฒนาพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งทำให้พึ่งพาตนเองได้ ในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต เช่น การแก้ไขโรคและแมลง เป็นต้น

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและด้านการบริโภค) หมายถึง การรู้จักใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย

3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ทั้งขององค์กรชุมชน และองค์กรทางสังคมอื่น ๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาที่ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

9. สาขาภาษาและวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดจนด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า เป็นต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2535, หน้า 78) ได้สรุปลักษณะของภูมิปัญญาไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุและการกระทำทั้งหลาย เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่น ๆ

2. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นเรื่องของโลกทัศน์ ชีวทัศน์ ปรัชญาในการดำเนินชีวิต ธรรมชาติของชีวิต คุณค่า และความหมายทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังได้จัดแบ่งประเภทภูมิปัญญาไทยตามหน่วยสังคมเป็น 7 ประเภท ดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาด้านครอบครัว เช่น ครอบครัวไทยมีการหมั้นหมายกันก่อนแล้วจึงแต่งและชายหญิงที่แต่งงานกันจะต้องไม่เป็นพี่น้องสายตรง หรือพี่น้องสนิทดกัน เช่น ลูกของลุง ป้า อา (สายพ่อ) หรือลุง ป้า น้ำ (สายแม่) เป็นต้น

2.2 ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจ ชาวไทยสมัยก่อนมีอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน หาปลาค้าขายกันบ้างภายในครอบครัว ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นเศรษฐกิจย่อยภายในครอบครัว

2.3 ภูมิปัญญาด้านการศึกษา เช่น ลักษณะการศึกษาของไทยสมัยก่อนต้องอาศัยวัดเป็นสถานที่เรียนจึงคุ้นเคยกับการปฏิบัติตามหลักธรรมและคำสอนของศาสนา หลักการดำรงชีวิต และการเรียนการสอน จะเป็นรูปแบบการท่องจำ หรือเป็นสุภาสิต เช่น สิบรู้ไม่เท่าชำนาญ สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ เป็นต้น

2.4 ภูมิปัญญาด้านการเมืองการปกครอง สมัยก่อนประเทศไทยได้มีกฎหมายใช้เอง เช่น กฎหมายตราสามดวง และมีการแบ่งการปกครองเป็นฝ่าย เช่น ฝ่ายสมุหนายก แบ่งย่อยเป็น จตุสดมภ์ เวียง วัง คลัง นา เป็นต้น

2.5 ภูมิปัญญาด้านภาษาและการสื่อสาร ภาษาเป็นสถาบันสังคมอันยิ่งใหญ่ของทุกสังคม เพราะภาษาเป็นสื่อสำคัญในการติดต่อสื่อสารกัน สังคมไทยมีภาษาของเราเอง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว ทั่วไปหลาย ๆ อย่าง มีกฎเกณฑ์ ไวยากรณ์ วิธีใช้ และค่านิยม ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีในการใช้ภาษา อันแสดงถึงภูมิปัญญาไทยอีกด้านหนึ่ง

2.6 ภูมิปัญญาด้านศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ และยังผสมกับการนับถือผีต่าง เทวดา ขณะเดียวกันก็มีคนไทยบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม รวมทั้งลัทธิขงจื้อ ไหว้เจ้า และศาสนาสิกข์ ภูมิปัญญาไทยด้านนี้จึงมีหลากหลายและร่ำรวยพอสมควรทีเดียว

2.7 ภูมิปัญญาไทยด้านอนามัยและสาธารณสุข ภูมิปัญญาไทยด้านนี้มีมากและเด่นชัด มีทั้งความรู้เรื่องการป่วยไข้และการรักษาแบบต่าง ๆ เช่น การรักษาด้วยสมุนไพร น้ำมันดี น้ำมันนวด ปิบนวด และคาถาอาคม (ไสยศาสตร์)

สุจริต บัวพิมพ์ (2545, หน้า 30) ได้แบ่งภูมิปัญญาไทยเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านภาษา ได้แก่

1.1 สุภาสิต คำพังเพย เช่น รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเสา

1.2 ปริศนาคำทาย เช่น สีสันเบื้อเร่อเยื่อใบไผ่ (หมายถึง ช้าง)

1.3 นิทานพื้นบ้าน มีลักษณะ 3 อย่างคือ ไม่รู้ว่าใครแต่ง มีความหมายสองแง่สองง่าม และมีคติแทรกเสมอ

2. ภูมิปัญญาด้านประเพณี เป็นความรู้ความคิดที่สั่งสมกันมา อันเกิดจากความเชื่อทางศาสนา ความสามัคคี ความสนุกสนาน และความมีสาระ เช่น พิธีโกนจุก พิธีหล่อเทียนพรรษา เป็นต้น

3. ภูมิปัญญาด้านอาชีพ เช่น การนำไม้ไผ่มาทำกับดักปลาไหล

4. ภูมิปัญญาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ห้ามตากผ้ากลางคืน เพราะผีจะเอาไปเส็ดปาก

5. ภูมิปัญญาด้านสังคม เช่น ห้ามเอาเกลือไปกินใต้ต้นไม้ยม จะทำให้มะยมเป็นหนอน (เพราะถ้าเอามะยมไปกินกับเกลือใต้ต้นไม้ยมจะทำให้หมดต้นเร็ว ต้องเกลือไว้ให้คนอื่นกินด้วย)

6. ภูมิปัญญาด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น ห้ามเอาเม็ดขนุนไปต้มกิน (เพราะถ้าต้มเม็ดกินหมดก็จะมีเม็ดไว้แพร่พันธุ์)

7. ภูมิปัญญาด้านบันเทิงใจ เช่น เพลงพื้นบ้านต่าง ๆ

วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2543, หน้า 31) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของภูมิปัญญาไทยไว้ทั้งสิ้น ๙ ด้าน ดังนี้

1. ด้านเกษตร
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. ด้านการแพทย์แผนไทย
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
6. ด้านศิลปกรรม
7. ด้านกองทุนและวรรณกรรม
8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
9. ด้านโภชนาการ

จากการจัดแบ่งประเภทของภูมิปัญญาไทยที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันออกไปทั้งทางด้านจุดมุ่งหมายและหลักการปฏิบัติ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตภูมิปัญญาไทย ไว้เป็นหมวด ๆ โดยยึดหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติซึ่ง มาลินี สายคำข้าว (2538, หน้า 6) ได้ศึกษาไว้ เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ในแต่ละประเภทได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

1. หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา
2. หมวดภาษาและวรรณกรรม
3. หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี
4. หมวดการเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ
5. หมวดชีวิตความเป็นอยู่ และวิทยาการ
6. หมวดการแพทย์แผนไทย

7. หมวดอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

8. หมวดสถาปัตยกรรม

สำหรับบางหมวดของภูมิปัญญาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เห็นว่ามีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย

ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญ และมีคุณค่ายังต่อการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดของบุคคลในท้องถิ่น และความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ดังที่ นันทสาร สีสลับและคณะ (2542, หน้า 20-22) ได้กล่าวไว้ว่า คนไทยสร้างชาติสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของบ้านเมือง มีการดำรงวิถีชีวิตด้วยความสุขร่มเย็นอยู่ได้จนทุกวันนี้ เพราะได้ใช้ภูมิปัญญาของตนมาตลอด ภูมิปัญญาไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น เช่น พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศมาโดยตลอด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและเหล่าพสกนิกร มากมายเหลือคณานับ ทรงใช้พระปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศจนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้ง พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน แม้แต่ด้านการเกษตร พระองค์ทรงพระราชทานทฤษฎีใหม่แก่พสกนิกรด้านการเกษตรสมดุลและยั่งยืน พื้นฟูสภาพแวดล้อมยังความสงบร่มเย็นของประชาชนให้กลับคืนมา

2. สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย เช่น คนไทยในอดีตมีความสามารถเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ เช่น นายขนมต้มเป็นนักมวยไทยที่มีฝีมือเก่งในการใช้อวัยวะทุกส่วน ทุกท่า แม่ไม้มวยไทย สามารถชกชนะพม่าได้ ถึงเก้าคนสิบคนในคราวเดียวกัน

3. สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม เช่น คนไทยยอมรับนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ โดยนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทำให้คนไทยเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เชื้อเพื่อเผ่าแม่ ประนีประนอม รักสงบใจเย็น มีความอดทนให้อภัยแก่ผู้สวาทผิด ดำรงวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ทำให้คนในชุมชนพึ่งพากันได้ ทั้งหมดนี้สืบเนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา เป็นการใช้ภูมิปัญญาในการประยุกต์พระพุทธศาสนาเข้ากับชีวิตประจำวันนั่นเอง

4. สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในการยอมรับนับถือและให้ความสำคัญแก่คน สังคม และธรรมชาติอย่างยิ่ง เช่น

ประเพณีไทย 12 เดือนตลอดปี ล้วนเคารพคุณค่าของธรรมชาติ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

5. เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย หมายถึง แม้ว่าการเวลาจะเปลี่ยนไปอย่างไร ความรู้สมัยใหม่จะหลั่งไหลเข้ามามากแต่ภูมิปัญญาไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยได้ เช่น การรู้จักนำเครื่องยนต์มาติดตั้งกับเรือ ใสบัดเป็นหาง ทำให้เรือสามารถวิ่งได้เร็วขึ้น เป็นต้น

จากที่กล่าวมา ภูมิปัญญาไทยนับว่ามีคุณค่าและคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต เพื่อความอยู่รอดของบุคคลในท้องถิ่น และมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ อย่างยิ่ง กล่าวคือคนไทยสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของบ้านเมือง มีการพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับยุคสมัยได้จนทุกวันนี้เพราะได้ใช้ภูมิปัญญาไทยของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและร่มเย็น และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่ต่อไป ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ในฐานะเป็นแหล่งบริการวิชาการ ทางด้านการศึกษา ตลอดจนบริการสังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการสนับสนุน และส่งเสริมภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่สืบต่อไป

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทและหน้าที่โดยตรงในการบริการงานด้านวิชาการ อันได้แก่ การส่งเสริมการเรียนการสอน และการวิจัย ตลอดจนการบริการวิชาแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ได้มีผู้ศึกษาถึงความหมาย บทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ไว้ดังนี้

1. ความหมาย

สายสุตา คชเสนี (2521, หน้า 2) กล่าวว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หมายถึงห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาชั้นสูงระดับมหาวิทยาลัย หรือห้องสมุดสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นและมีระบุไว้ในกฎหมายว่ามีสถานภาพเทียบเท่ามหาวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอาจจะเป็นห้องสมุดและห้องสมุดคณะและ/หรือห้องสมุดเทียบเท่าคณะที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นในสังกัดมหาวิทยาลัย และจะต้องมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายของมหาวิทยาลัย

ฐะปะนีย์ เทพญา และคณะ (2539, หน้า 22) ได้กล่าวไว้ว่า ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อทำหน้าที่โดยตรงในการบริการวิชาการแก่

ต้นสังกัด อันได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน และการวิจัย ทุกสาขาวิชาของสถาบันอุดมศึกษา การบริการวิชาการแก่สังคม และงานทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ในฐานะที่สถาบันอุดมศึกษาเป็นมันสมองและสถาบันสำคัญในการชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศ ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของวิทยาการต่าง ๆ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จึงมีฐานะและบทบาทสำคัญตามไปด้วย

พิมลพรรณ ประเสริฐวงศ์ เรพเพอร์ และคณะ (2542, หน้า 33 อ้างถึงใน สุติมา หิรัญเวชยกุล, 2543, หน้า 10) กล่าวว่า ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย หมายถึงห้องสมุดที่จัดตั้งในสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในที่นี้รวมถึงห้องสมุดวิทยาลัยครูและวิทยาลัยอาชีวศึกษาซึ่งการสอนถึงขั้นอุดมศึกษา การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาในระดับสูงเพื่อผลิตทรัพยากรบุคคลในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ หัวใจของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงได้แก่ ห้องสมุดซึ่งเป็นสถานที่รวบรวมความรู้ต่าง ๆ ตามหลักสูตรที่สถาบันนั้นเปิดสอน เพื่อเป็นแหล่งความรู้แก่นักศึกษาและอาจารย์ และเพื่อประโยชน์ของการศึกษา ค้นคว้าและวิจัย ด้วยเหตุนี้วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทุกแห่งจึงต้องมีห้องสมุด

2. บทบาทและหน้าที่

จากเอกสารการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2542 และการประชุมทางวิชาการเรื่อง “บทบาทห้องสมุดในการสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน” กล่าวไว้ว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาที่ให้บริการแก่นิสิตนักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรของสถาบันโดยมุ่งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาเครือข่ายมากที่สุดทั้งภายในมหาวิทยาลัยและเครือข่ายมหาวิทยาลัยระหว่างสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ และเครือข่ายระหว่างประเทศ

สภาสถาบันราชภัฏ, (2543, หน้า 24-31) กล่าวว่า ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหรือห้องสมุดมหาวิทยาลัย มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน การวิจัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และบริการทางวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษาทุกระบบการศึกษาและสังคม ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต

จากเอกสารโครงการสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ครั้งที่ 11 เรื่อง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ กล่าวไว้ว่า ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และการวิจัย ห้องสมุดจึงมีการปรับปรุงและพัฒนางานเพื่อให้การจัดเก็บและบริการสารสนเทศสำหรับผู้ใช้เป็นไปอย่างรวดเร็ว สะดวก ทันต่อเหตุการณ์ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปัจจุบันได้มีการนำวิทยาการสมัยใหม่ที่

เรียกว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ มีการประสานงานการจัดตั้งระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศการบริการต่อผู้ใช้ให้ทันสมัยทันต่อความก้าวหน้าอยู่เสมอ

จากความหมายและบทบาทหน้าที่ ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยหรือห้องสมุดระดับสถาบันอุดมศึกษา มีหน้าที่ในการรวบรวมจัดหาหนังสือ วสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์รวมถึงสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เพื่อให้บริการด้านการศึกษา ค้นคว้าวิจัยแก่อาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร และยังมีหน้าที่ในการสงวนรักษา ส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและประเทศชาติ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

ห้องสมุดกับภูมิปัญญาไทย

สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2543, หน้า 35) ได้กล่าวว่าห้องสมุดเปรียบเสมือนห้วงมหาสมุทรของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ้าไม่มีการจัดระบบที่ดี ก็จะค้นพบสารนิเทศได้จากห้องสมุดควรหันมาตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเปลี่ยนวิธีคิดของบรรณารักษ์ที่จะรักษาตัวเล่มอย่างเดียว เปลี่ยนเป็นบรรณกรณีย์ หมายถึงผู้พึงกระทำเกี่ยวกับหนังสือ ไม่ใช่แต่การจัดระบบหนังสือและจัดหาหนังสือเท่านั้น ควรเปลี่ยนโครงสร้างของห้องสมุดเป็นห้องสมุดที่สมบูรณ์โดยจะต้องผูกติดกับขบวนการเรียนรู้และให้การศึกษาผู้มาใช้ ควรมีฝ่ายการศึกษาและนักวิจัย มีการรวบรวมและจัดระบบให้เกิดการวิพากษ์ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยและมีนักนิเทศการจัดกิจกรรมหมุนเวียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์ (2535, หน้า 36) กล่าวถึงบทบาทของห้องสมุดต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้า
2. เป็นแหล่งสร้างเอกลักษณ์ท้องถิ่นให้แก่สาธารณชนทั่วไป
3. เป็นแหล่งให้บริการสารสนเทศท้องถิ่นแก่ชุมชน ทำให้รักและภูมิใจในสารสนเทศท้องถิ่น ให้ประชาชนเห็นคุณค่าและดึงส่วนที่เกี่ยวข้องมาทำให้เป็นเอกลักษณ์
4. ทำให้เป็นแหล่งมรดกตกทอดถึงอนุชนรุ่นหลัง

สุจิต บัวพิมพ์ (2545, หน้า 30) กล่าวว่า ห้องสมุดควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้วยการจัดหาหนังสือ วีดิทัศน์ เทปคาสเซต ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญามาไว้ในห้องสมุด จัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในทุกระดับชั้น โดยห้องสมุดเป็นผู้สนับสนุนหลักสูตรดังกล่าว

วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2543, หน้า 31) กล่าวว่า การศึกษาภูมิปัญญาตามวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายได้แก่ ช่วงปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ ห้องสมุดต้อง

จัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับช่วงวัยของคนในชุมชนนี้ ดังนั้นห้องสมุดจึงควรรวบรวมภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่นของตนไว้ให้มากที่สุด การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย คือการเรียนรู้เรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

จากการศึกษาของ สุจิต บัวพิมพ์, วิมลลักษณ์ ชูชาติ, จวีลักษณ์ บุญยะกาจน และ สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ มีความสอดคล้องกันว่า ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าและให้บริการสารสนเทศท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยของชุมชนในรูปของสิ่งพิมพ์และวัสดุไมตรีพิมพ์ เพื่อเป็นมรดกทางภูมิปัญญาให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และศึกษาต่อไป

วิธีดำเนินการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

ปัจจุบันภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นมรดกของบรรพบุรุษที่สำคัญยิ่งและถือเป็นเอกลักษณ์และศักดิ์ศรีของประเทศชาตินับวันจะสูญหายไป ทำให้สถานศึกษาบางแห่งได้หาวิธีและวิธีดำเนินการในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยของบรรพบุรุษไว้ ได้แก่มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้จัดทำพจนานุกรมภาษาถิ่นได้ จัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถค้นคว้าตามระบบห้องสมุดได้ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่เกาะยอ คือสถาบันไทยคดีศึกษา (สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์, 2543) และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการอนุรักษ์เรือนโบราณ โครงการป่าชุมชน โครงการอนุรักษ์ใบลานนา โครงการวิจัยวารสารตัวเขียนล้านนาเกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม การอนุรักษ์และศึกษาผ้าโบราณ และศิลปการตัดกระดาษแบบล้านนา (ตัดตุง) เป็นต้น (จุฑา อาภากร, 2543) นอกจากนี้ยังได้มีผู้ศึกษาถึงวิธีดำเนินการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยไว้ดังนี้

1. การอนุรักษ์สารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ พลสามารถ (2528, หน้า 7-8) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อเป็นหลักในหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนรวมทั้งประชาชนร่วมกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างมีเป้าหมายตรงกันและประสานสอดคล้องกัน ดังนี้

1. ส่งเสริมการบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทยทุกด้านด้วยการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนา และพัฒนาวัฒนธรรมไทย

2. เผยแพร่วัฒนธรรมไทยทุกด้าน นำไปสู่ประชาชน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของประเทศชาติ

3. ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมกลุ่มชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและยอมรับวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งกันและกัน
4. สนับสนุนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ
5. สนับสนุนส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน ที่ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมได้ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า ฉ-ด) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างระบบคุณค่าและศักยภาพของภูมิปัญญาไทยให้เป็นพลังในการขับเคลื่อน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ให้สามารถแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมสมัยใหม่อย่างมีความสุขและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นเพื่อให้การส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาในช่วงปี 2541-2550 บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้ จึงกำหนดแนวทางไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. การส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา โดยมุ่งยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาไทยเข้าสู่การศึกษาในระดับ ทั้ง 3 ระบบได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
2. การยกย่องครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา โดยมุ่งยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในสาขาต่าง ๆ ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย
3. การส่งเสริมการวิจัยภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา โดยมุ่งการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยให้สามารถนำเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกระบบ และพัฒนาระเบียบวิธีวิจัยให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย
4. การบริหารและการจัดการด้านภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการการสร้างระบบการบริหารและจัดการที่ทำให้กระบวนการสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาไทยทั้ง 8 งาน ได้แก่ งานวิจัย งานพัฒนา งานฟื้นฟู งานอนุรักษ์ งานถ่ายทอด งานส่งเสริม งานเสริมสร้างความเป็นเลิศ และงานแลกเปลี่ยนให้สามารถดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

พระครูใบฎีกาบัวฮอง กิตติธมโม (จำนงค์ศักดิ์) (2544, หน้า 96-97) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังวัดกลาง เมืองเก่าในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งนับว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่ง และเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการ

คุ้มครองรักษาและเกิดสำนึกในความเป็นเจ้าของเพื่อให้ศิลปกรรมต่าง ๆ คงอยู่ และเกิดประโยชน์สูงสุดจากคุณค่าของตัวศิลปกรรมนั่นเอง จึงให้แนวความคิดในการส่งเสริมเผยแพร่สู่สาธารณชน ดังนี้

1. สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแต่ละท้องถิ่นให้เหมาะสมตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

2. สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ขึ้นในท้องถิ่นทุกระดับ เพื่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยป้องกันดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมนั้น ๆ

3. ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น

4. ประชาสัมพันธ์เผยแพร่สถานที่หรือแหล่งศิลปกรรมที่สำคัญและมีคุณค่าซึ่งได้รับการฟื้นฟูและจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นและชาวต่างประเทศได้เยี่ยมชม

รจยา อามากร (2543, หน้า 35) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของสถานศึกษากับภูมิปัญญาไทย โดยเน้นผลงานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาล้านนา การอนุรักษ์เอกสารโบราณในภาคเหนือ ลาวและพม่า โดยบรรยายเกี่ยวกับการจัดทำโครงการหลายโครงการ เช่น โครงการอนุรักษ์เรือนโบราณ มีการรวบรวมเรือนเก่าในภาคเหนือ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อ การโยกย้ายและนำมาตั้งใหม่และโครงการอนุรักษ์ในล้านนา โครงการป้าชุมชน ฯลฯ เป็นต้น ส่วนอีกวิธีหนึ่งของการจัดหาคือการสัมภาษณ์บุคคล เพื่อที่จะไม่ให้คนที่มีความรู้ถูกทอดทิ้ง และทำให้ได้รับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง และที่สำคัญไม่ต้องเสี่ยงงบประมาณในการจัดซื้อ

กันยา อื้อประเสริฐ (2545, หน้า 5) ได้ศึกษาเรื่อง ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตกเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ในหัวข้อศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตกมีส่วนสนับสนุนชุมชนอย่างไร โดยได้กล่าวเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก ซึ่งได้พยายามแสวงหาสารสนเทศทุกประเภท และทุกเรื่องที่มีใน 8 จังหวัดภาคตะวันตก โดยการจัดซื้อและขอบริจาคจากหน่วยงานและบุคคลต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นมรดกวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลัง หนังสือและวารสารที่มีคุณค่าส่วนใหญ่มักจะเป็นเอกสารที่มีการเผยแพร่ในวงจำกัด และเข้าถึงได้ยาก ได้แก่ หนังสือที่จัดพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งจะให้ความรู้ในเรื่องประวัติบุคคล ประวัติสถานที่ การพัฒนาชุมชน หนังสือสถิติ รายงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

จุฬพจน์ วิณิชกุล (2544, หน้า 1-11) ได้ศึกษาเรื่อง ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นสถาบันราชภัฏกาญจนบุรีในหัวข้อ การดำเนินงานศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยเน้นเกี่ยวกับห้องสมุดประชาชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการข้อมูลของคนในชนบทได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้จัดตั้งศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการข้อมูลของคนในชนบท ด้วยความร่วมมือของศูนย์ข้อมูลข่าวสารแบบเบ็ดเสร็จจาก 13 ตำบล ด้วยการจัดเวทีประชาคมตำบล เพื่อระดมความคิดเห็น ซึ่งผลที่ได้คือทั้ง 13 ตำบลเห็นด้วยต่อความสำคัญของข้อมูล ประชาชนเห็นด้วยต่อการมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูล เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ต้องการโดยได้รับความร่วมมือจากสำนักวิทยบริการในสถาบันราชภัฏต่าง ๆ ทั่วประเทศในการจัดทำ web page เพื่อให้ข้อมูลแก่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารแบบเบ็ดเสร็จของตำบลในจังหวัดต่าง ๆ เช่น การจัดทำเมนูข่าวสารของศูนย์ข้อมูลภูมิภาคตะวันตกโดยสำนักวิทยบริการสถาบันราชภัฏกาญจนบุรีได้จัดทำเมนูรายละเอียดต่าง ๆ

ยุพดี จารุทรัพย์ (2545, หน้า 1) ได้ศึกษาเรื่อง ข้อมูลท้องถิ่นเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนโดยเน้นเกี่ยวกับทางด้านเทคโนโลยีกับศูนย์ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งสื่อตีพิมพ์ (printed media) สื่อไม่ตีพิมพ์ (audio-visual media) ลงในระบบฐานข้อมูลเพื่อให้บริการและได้กล่าวถึง ลักษณะของข้อมูลที่ควรจัดเก็บ ประเภทสื่อที่ใช้จัดเก็บ กระบวนการจัดเก็บข้อมูล และหน่วยงานที่เหมาะสมสำหรับการจัดเก็บและบริการจากข้อมูลที่กำลังกล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาการของศูนย์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้การจัดเก็บและการให้บริการมีความรวดเร็วและทันต่อความต้องการของผู้ใช้และเพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยีในปัจจุบัน

2. การให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการให้บริการ และประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย โดยมีผู้ศึกษาวิธีดังกล่าวไว้ 5 ประการด้วยกันคือ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะที่ชุมชนต้องการ 2) การจัดนิทรรศการศิลปะในชุมชนท้องถิ่น 3) มีการจัดการประสานงานระหว่างชุมชนกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน 4) เตรียมขยายศูนย์วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อเป็นศูนย์ในการให้บริการต่อไป 5) กระตุ้นให้คำนึงถึงบทบาทของวัฒนธรรมในชุมชน (Monroe, 1980, p.16)

ศูนย์สารสนเทศอีสานสิรินธร ได้กล่าวถึงประวัติการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศอีสานสิรินธร และวัสดุที่จัดให้บริการในศูนย์สารสนเทศอีสานสิรินธร เช่น ทรัพยากรสารสนเทศอีสาน ทั้งวัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์ซึ่งมีหลายประเภท ได้แก่ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สิ่งพิมพ์รัฐ

บาล บทความ กฤตภาค จุลสาร ภาคนิพนธ์ แผนที่ รูปภาพ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สไลด์ แถบบันทึก ภาพ แถบบันทึกเสียง ไมโครฟิล์ม หุ่นจำลองและของตัวอย่าง เป็นต้น โดยสารสนเทศอีสาน ทั้งหมดได้บันทึกลงระบบห้องสมุดอัตโนมัติและศูนย์สารสนเทศสิรินธรได้ดำเนินการจัดให้บริการ แล้ว (พรพิมล มโนทัย, 2544, หน้า 1-8)

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตกเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ณ หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ ซึ่งเป็นแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาท้องถิ่น มีขอบเขตครอบคลุมพื้นที่ 8 จังหวัดในภาคตะวันตก ได้แก่ นครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร และสมุทรสงครามและทรัพยากรที่มีให้บริการ ได้แก่ หนังสือ กฤตภาค จุลสาร หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น บทความวารสาร และสื่อทัศนวัสดุ ได้แก่ รูปภาพ ฟิล์ม เทปบันทึกเสียง วิดีทัศน์ สไลด์ ซีดีรอมและแผนที่ท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาคตะวันตก ซึ่งข้อมูลทั้งหมดศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตกเป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บและให้บริการเอง (กันยา อื้อประเสริฐ, 2545, หน้า 1-3)

ภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นมรดกของบรรพบุรุษที่สำคัญยิ่ง นับวันจะสูญหายไปจึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีการจัดหาสื่อที่หายาก จัดเก็บให้มีอายุยาวนาน คงทน เข้าถึงได้ง่าย และเผยแพร่โดยควรให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างระบบคุณค่าและศักยภาพของภูมิปัญญาไทยให้เป็นพลังขับเคลื่อน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมสมัยใหม่อย่างมีความสุข และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนและให้คงอยู่คู่ประเทศชาติตลอดไป

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาไทย แต่อย่างไรก็ตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีบทบาทในด้านนี้ต่างประสบปัญหาด้านขาดการสนับสนุน ส่งเสริมเกี่ยวกับการดำเนินงานในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ได้มีผู้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังนี้

เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2544, หน้า 18) ได้สรุปภาพรวมของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานทางด้านการพัฒนาวัฒนธรรมไทย ไว้ดังนี้

1. ปัญหาโครงสร้าง ศูนย์วัฒนธรรมขาดความชัดเจน ทำให้การบริหารงานภายในศูนย์ คลุมเครือ ขาดความเป็นอิสระ ขาดนโยบายและแผนงานในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมที่เป็น รูปธรรม

2. ปัญหาด้านการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสถาบัน ผู้บริหารไม่เห็นความ สำคัญของงานด้านวัฒนธรรม ขาดวิสัยทัศน์

3. ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรของศูนย์ แบ่งได้เป็น 2 ด้านคือ ขาดแคลนจำนวนบุคลากร และบุคลากรของศูนย์ขาดความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในการอุทิศตนให้กับงาน

4. ปัญหาด้านงบประมาณ

5. ปัญหาการขาดเครือข่ายในการจัดและสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรม

6. ทักษะคติผิด ๆ เกี่ยวกับงานทางด้านวัฒนธรรมของบุคลากรในสถาบัน

เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ พลสามารถ (2528, หน้า 11) ได้กล่าวถึงปัญหาและ อุปสรรคในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาไว้ดังนี้

1. ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจงานด้านวัฒนธรรม

2. การดำเนินงานทางด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเกือบทุกสถาบันยังดำเนินงานภาย ในวงจำกัดและไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

3. ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร งบประมาณมีจำกัดและล่าช้า

4. มีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานที่ทำงานทางด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม แต่ขาด การประสานงานกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 214-217) ได้สรุปเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารและจัดการด้านภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา โดยมีสำนั กงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีบทบาทในการดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการ จัดการศึกษา แต่ขาดการสนับสนุนเท่าที่ควร การดำเนินงานจึงมีลักษณะแบบต่างคนต่างทำ ทำให้ ขาดการเชื่อมโยงการดำเนินงานอย่างมีระบบและขาดพลังในการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัด การศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยนานัปการ ซึ่งพอ ประมวลได้ดังนี้

1. ขาดการยอมรับภูมิปัญญาไทย

2. การละเลยและละทิ้งภูมิปัญญาไทย

3. การยอมรับภูมิปัญญาใหม่เข้ามาอย่างขาดความระมัดระวัง

4. ขาดความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตน

5. ภูมิปัญญาใหม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

6. การดำรงชีวิตของผู้คนในปัจจุบันผิดปกติ เนื่องจากสภาพแวดล้อมขาดความสมดุล ขาดความสมบูรณ์ไม่สามารถหาเลี้ยงชีพในท้องถิ่นเดิมได้

7. ระบบการศึกษาใหม่ละเลยกระบวนการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาไทย

8. ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาไทย

9. การจัดการศึกษาไม่สามารถขยายโอกาสการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาไทยไว้ได้

พระครูใบฎีกาบัวสอง กิตติธมโม (จำนงค์ศักดิ์) (2544, หน้า 145-148) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยแยกสรุปไว้เป็นเรื่อง ๆ ดังนี้

1. ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

1.1 เกี่ยวกับกฎทรงไทย ที่วัดหนองแวง ผู้ดูแลยังไม่เข้าใจและไม่สำนึกในคุณค่าของกฎทรงไทยเท่าที่ควร

1.2 เกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนัง ที่วัดกลาง เมืองเก่า เนื่องจากภาพจิตรกรรมเขียนลงฝาผนังของระเบียงศาลาการเปรียญและสีที่เขียนเป็นสีน้ำมันธรรมดาที่มีคุณภาพต่ำ อีกทั้งศาลาการเปรียญมีลักษณะโปร่งแสง และลมพัดผ่านตลอดทุกฤดูกาล ทำให้ความร้อนจากแสงแดด ความชื้นของอากาศ มีผลทำให้ภาพจิตรกรรมไม่คงทนถาวร

1.3 เกี่ยวกับพระพุทธรูปหยกและพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ที่วัดโพธิ์โนนทัน

1.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธรูปหยกก็คือการเก็บรักษา เนื่องจากเคยมีการโจรกรรมศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญบางส่วน จึงต้องมีการเก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัยจึงถือเป็นปัญหาในเรื่องการเผยแพร่แก่ผู้สนใจศึกษาและเยี่ยมชม

1.3.2 พิพิธภัณฑสถานเกี่ยวกับวัตถุโบราณ มีปัญหาเกี่ยวกับความสะดวกในการศึกษาและเยี่ยมชม เนื่องจากพื้นที่ไม่เหมาะสม คับแคบมาก แสงสว่างจากไฟฟ้าไม่เพียงพอ และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือไม่มีอุปกรณ์จัดเก็บที่แข็งแรง สวยงาม เพื่อที่จะสร้างบรรยากาศให้เกิดความชื่นชม

1.4 เกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ที่วัดสิริธรรมิกาวาส มีปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรผู้รับผิดชอบไม่มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม ให้ครบทุกชิ้นทุกหมวดจึงไม่สามารถอธิบายหรือให้ความรู้พื้นฐานแก่ผู้สนใจและศึกษาได้อย่างชัดเจน

1.5 เกี่ยวกับพระพุทธรูปไม้ ตู้คัมภีร์โบราณและใบลาน ที่วัดเทพปรณาราม มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บและเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

๑
๐๒๓ ๖๘๙๗

๑ ๑๑๖ ๒

๑

180116

1.6 เกี่ยวกับการส่งเสริมการร้องสรวัญญะ ที่วัดโพธิ์ บ้านทอน มีปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรด้านวัฒนธรรมส่วนนี้มีน้อยและไม่เข้าใจพื้นฐานของวัฒนธรรมเท่าที่ควร

2. การเก็บรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านปัญหาคือไม่ให้ความสำคัญกับสถานที่ในการจัดเก็บ ซึ่งจะรวบรวมไว้ที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของวัด กล่าวคือไม่มีการสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ หรือโรงเรือนเกี่ยวกับการอนุรักษ์โดยเฉพาะ

3. ด้านบุคลากรผู้รับผิดชอบและการเผยแพร่ ปัญหาคือบุคลากรผู้รับผิดชอบขาดความรู้ความเข้าใจ และสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง ไม่มีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกร่วมมือและรับผิดชอบร่วมกับวัด จึงเป็นปัญหาในการเผยแพร่ และปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ไม่มีการจัดทำเอกสารและคู่มือในการเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจศึกษาและเยี่ยมชม

4. ด้านงบประมาณ การบริหารและการจัดการปัญหาด้านงบประมาณเป็นปัญหาเบื้องต้นในการบริหารและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมซึ่งทำให้เจ้าอาวาสและผู้รับผิดชอบเกิดความท้อแท้ ที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้ประสบความสำเร็จอย่างที่หวังได้

ภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของบรรพบุรุษไทยในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความหลากหลายในองค์ความรู้แต่ละประเภท ทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศดังกล่าว โดยปัญหาที่หน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และให้บริการส่วนใหญ่ประสบ ได้แก่ 1) ด้านงบประมาณ 2) ด้านขาดแคลนบุคลากร 3) ด้านการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร 4) ด้านการขาดการยอมรับภูมิปัญญาไทย และ 5) ด้านขาดนโยบายการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย และปัญหาที่สำคัญคือขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเชื่อมโยงการดำเนินงานอย่างมีระบบ จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. วรรณกรรมและงานวิจัยในประเทศ ได้มีผู้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาไทยไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

ฉลอง สุนทรนนท์ (2543, หน้า 143,148) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางศิลปะในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาภูมิปัญญาด้านศิลปะรวม 9 ประเภทคือ ศิลปะการทำหัวโขน ศิลปะการสานปลาตะเพียนใบลาน ศิลปะการทำดอกไม้จากต้นโสน ศิลปะการปั้นตุ๊กตา

พื้นบ้าน ศิลปะการทำเครื่องมุก ศิลปะการปั้นหม้อ ศิลปะการสานพัด ศิลปะการทำเรือจำลอง และ ศิลปะการทำบ้านเรือนไทย ซึ่งผลงานการสร้างสรรค์แต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกันไปทั้งใน ส่วนของโครงสร้างใหญ่ อันหมายถึงประเภทของศิลปะ เช่น ศิลปะประเภทประติมากรรม ศิลปะ ประเภทจิตรกรรม และศิลปะประเภทสถาปัตยกรรม เป็นต้น รวมทั้งมีความแตกต่างในส่วน ของรายละเอียดที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น วัสดุที่ใช้ เทคนิค และกระบวนการสร้างสรรค์ และคุณค่าทาง สุนทรียภาพที่แสดงออก

มาลี อุ่นอก (2534, หน้า 31) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเพลงพื้นเมืองและการละเล่น พื้นเมืองของจังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีของชาวมอญซึ่งได้อพยพ มาอยู่ในประเทศไทย ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3 ชาวมอญได้นำวัฒนธรรมและประเพณี ต่าง ๆ เข้ามาด้วย จึงเกิดการแลกเปลี่ยนกลมกลืนกันระหว่างวัฒนธรรมทั้งสองชาติ กลายเป็น วัฒนธรรมใหญ่ ซึ่งมีความผิดแผกแตกต่างไปจากลักษณะดั้งเดิม โดยเฉพาะเพลงพื้นบ้าน เช่น ทะแยมอญ ซึ่งเป็นเพลงพื้นเมืองของจังหวัดปทุมธานี ลักษณะคล้ายลำตัดไทยภาคกลาง แต่เนื้อ ร้องเป็นภาษามอญ หรือเพลงมอญร้องไห้ สำเนียงร้องเป็นมอญ แต่เนื้อร้องเป็นภาษาไทยภาค กลาง ส่วนการละเล่นพื้นเมืองก็มีหลายอย่างเช่น มอญซ่อนผ้า ทอยสะบ้า และแข่งขันลูกหนู เป็นต้น เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองดังกล่าวมาแล้ว บางอย่างคงปรากฏอยู่ แต่บางอย่าง ก็กำลังสูญหายไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีดังกล่าว ไว้เป็นมรดกประจำชาติไทยตลอดไป

อรรรณ บุราณรักษ์ (2543, หน้า 91) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการออกกำลังกายสำหรับผู้สูง อายุที่เรียกว่า “ ชีง ” เป็นการออกกำลังกายแบบผสมผสานระหว่าง endurance exercise rhythmic isotonic exercise และ isometric exercise คือเป็นการออกกำลังกายที่ประกอบด้วย การหดตัวและคลายตัวของกล้ามเนื้ออย่างต่อเนื่อง จังหวะสม่ำเสมอ ประสานสอดคล้องกัน ทั้งใน ขณะหยุดนิ่งและขณะเคลื่อนไหว และเป็นการออกกำลังกายเพื่อฝึกความทนทานของร่างกาย ยังเป็นการร่ำมวยจีนที่ฝึกฝนร่างกายและจิตใจ ควบคู่ไปกับการเคลื่อนไหว ในลีลาที่อ่อนช้อย งดงาม ทำให้ร่างกายทุกส่วนได้ออกกำลังกาย และผ่อนคลายกล้ามเนื้อ และจิตใจอย่างเป็นธรรม ชาติที่สุด และมีความเสี่ยงน้อยเหมาะสำหรับผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง

บังอร ศรีพานิชกุลชัย และคณะ (2543, หน้า 4) ได้ศึกษาวิจัยโดยการสำรวจพฤติ กรรมการใช้สมุนไพรรักษาอาการปัสสาวะขัด ในเขตอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับ วิธีการรักษา และสมุนไพรที่ใช้รักษา วิธีการเตรียมสมุนไพร รวมถึงตำรับยาหม้อพื้นบ้านที่แตกต่าง กันถึง 30 ตำรับ

สกุลรัตน์ อุษณาวรงค์ และคณะ (2543, หน้า 41) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของรังสีต่อการลดพิษพาราควอต ในหนูขาว โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงตัวแปร 3 ชนิด คือ จำนวนการมีชีวิตอยู่รอดของหนู ความเข้มข้นของระดับ พลาสมา malonaldehyde (MDA) และการเปลี่ยนแปลงของระดับพลาสมา วิตามินอี ในหนู

พิเชษฐ สายพันธ์ (2541-2542, หน้า 42) ศึกษาเพื่อค้นหาความหมายของนาถซึ่งปรากฏให้เห็นในวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เช่น วรรณกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม พิธีกรรม ฯลฯ

ชยัน พิเชียรสุนทร และวิเชียร จีรวงศ์ (2544, หน้า 81) ศึกษาเกี่ยวกับสมุนไพรที่ชื่อ "กวาวเครือ" ซึ่งเป็นสมุนไพรที่กำลังได้รับความสนใจ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยศึกษาถึงพืชในวงศ์เดียวกันกับกวาวเครือ องค์ประกอบ และสรรพคุณในการใช้รักษา

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542, หน้า 73-81) ได้ศึกษาเกี่ยวกับชนชาติมอญในด้านของความเป็นอยู่และประเพณี รวมถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชาวมอญ เช่น ประเพณีบวชพระ ประเพณีวันสงกรานต์ มวยมอญ ทะแย้มมอญ (คือการแสดงศิลปะร้องรำทำเพลงแบบมอญดั้งเดิม) สะบ้า เป็นการละเล่นอันเก่าแก่ของชาวไทยรามัญแบ่งเป็น 2 แบบ คือสะบ้าปอน และสะบ้าพอย สิ่งเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชาวไทยรามัญ หรือชาวมอญ

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2542, หน้า 41-58) ได้เสนอบทความการวิจัยเกี่ยวกับพิธีงเด็กจีนไหหลำในสังคมไทย "พิธีงเด็ก" เป็นพิธีที่แสดงถึงความกตัญญูกตเวทิตาคุณต่อบรรพชนผู้ล่วงลับ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญ ที่ชาวจีนยึดมั่นถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ส่วนที่ได้ทำการศึกษา เช่น ชาวจีนไหหลำในสังคมไทย ชุมชนและศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำ ขั้นตอนพิธีกรรมงเด็กจีนไหหลำในสังคมไทย คุณค่าความหมายที่แฝงในพิธีกรรม และพิธีกรรมกับการสร้างกรอบเกณฑ์ทางสังคม

จุฬพร ประชาเดชสุวัฒน์ (2543) ได้ศึกษาวัยเรื่อง ภูมิปัญญาเพลงพื้นบ้าน : กรณีศึกษาเปรียบเทียบล้านนา กับสิบสองปันนา โดยศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับเพลงและดนตรีพื้นบ้านของชาวล้านนาและสิบสองปันนา ในแง่ของการเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่าง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าลักษณะของเพลงและดนตรีพื้นบ้านของทั้งสองพื้นที่ที่มีความคล้ายคลึงกันหรือแทบจะไม่มี ความแตกต่างกันในเรื่องของความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อในทางศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ซึ่งเป็นมรดกของเจ้านายชั้นสูงในอดีตจนถึงประชาชนทั่วไปและเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างหนุ่มสาวให้ได้มีโอกาสรู้จักและคุ้นเคยกัน ปัจจุบันเพลงและดนตรีพื้นบ้านที่อยู่ในบทบาทของการมหรสพและการเฝ้าสาวของล้านนาได้มีการพัฒนาไปจากการเป็นเครื่องดนตรีเดี่ยวเพื่อไปเฝ้าสาว กลายมาเป็นการนำเอาเครื่องดนตรีหลายชนิดมารวมเล่นด้วยกันเป็นวง เรียกว่า วงพื้นเมือง อันประกอบด้วย ซอ ล้อ กลอง และฉาบ หรือบางครั้งก็มีคีย์บอร์ดหรือกลองชุด

เข้ามาร่วมบรรเลงด้วย ส่วนของสิบสองปันนาก็มีการพัฒนาแต่ไม่มากหรือไม่มีการเปลี่ยนรูปแบบเหมือนของล้านนา

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี (2542, หน้า 1-207) โดยศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวมอญ และศึกษาถึงวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชาวมอญซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญบ้านม่วงก็ได้มีการผสมกลมกลืนให้เข้ากับสังคมไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดี ปัจจัยที่ทำให้ชาวมอญเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ได้แก่ นโยบายของรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน และการตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น

พรรณศิริ จุลกาฬ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเบื้องต้นของวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้ง 5 อำเภอในจังหวัดสมุทรปราการ ในการรับเอาวัฒนธรรมของชาวมอญและวัฒนธรรมของชาวจีนมาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตนด้วย แต่ยังมีประเพณีและวัฒนธรรมหลายประเภทที่ยังคงเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และได้รับการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน และเนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานหลายยุคหลายสมัย จึงมีประเพณีบางอย่างได้สูญหายไปตามกาลเวลาและปัจจัยทางสังคม เช่น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศวิทยา การเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานวัฒนธรรมของท้องถิ่น

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความกตัญญูของชาวจีนที่สะท้อนผ่านพิธีงเด็ก : กรณีศึกษาพิธีงเด็กจีนไหหลำในสังคมไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับพิธีงเด็กจีนไหหลำในสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมด้านพิธีกรรม โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับคุณธรรมกตัญญู หรือขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีแก้กรรมให้ผู้ตาย หรือพิธีเกียกเกียด หรือ พิธีผัว้วยเหลี่ยนลี่ (พิธีล้างอ่างโลหิตมารดาเฉพาะผู้ล่วงลับผู้ทำหน้าที่ให้กำเนิดบุตร) ซึ่งพิธีงเด็กเสมือนหนึ่งเป็นมรดกที่แสดงให้เห็นลูกหลานญาติมิตรดูเพื่อให้ลูกหลานรำลึกถึงพระคุณบุพการี และจะมีการสอดแทรกข้อคิดหรือคุณธรรมกตัญญูลงไปด้วยเป็นการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ไปโดยปริยาย ในขณะเดียวกัน การศึกษารากเหง้าหรือมูลเหตุของพิธีดังกล่าวยังเอื้อประโยชน์ต่อการสะสมข้อมูลความรู้ โดยเฉพาะทางมนุษยวิทยาวัฒนธรรม (cultural anthropology) ในส่วนที่

เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย-จีน ได้อีกทางหนึ่งด้วย

ฤดีมน ปรีดีสินิท (2539, หน้า 1-71) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ชุมชนกรณิไทพวน อำเภอบ้านผือ โดยศึกษาเกี่ยวกับชุมชนไทพวน อำเภอบ้านผือที่อพยพและถูกกวาดต้อนมาจากเชียงขวาง และหัวพันทั้งห้าทั้งหก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ ไทพวนบ้านกลางใหญ่ และกลุ่มลาวพวนจากเมืองแมค เมืองกาสิ ที่อพยพหนีฮ่อมาในคราวเดียวกัน ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านเมืองพาน บ้านกาสิม บ้านหนองกาสิม วิถีชีวิตสังคม วัฒนธรรมประเพณีของไทพวน อำเภอบ้านผือ เช่นการนับถือผี พิธีกรรม ความเชื่อในเรื่องวิญญาณและอำนาจลึกลับ เป็นต้น สังคมไทพวนบ้านผือ เป็นสังคมที่ยกย่องฝ่ายชายให้เป็นใหญ่เหนือฝ่ายหญิง สามีจะมีศักดิ์สูงกว่าภรรยา ไทพวนบ้านผือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวที่มีความสำนึกในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของเผ่าตนสูง มีความสำนึกในประวัติศาสตร์ชนชาติ และมีความสำนึกในภาษาพวน

จารุวรรณ เชาวน์วณ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นิทานพื้นบ้านเมืองลาว : ลักษณะเด่นและความสัมพันธ์กับสังคม โดยศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของนิทานพื้นเมืองเมืองลาวและการจำแนกประเภทนิทานพื้นเมืองลาว ซึ่งนิทานพื้นเมืองลาวที่รวบรวมได้ 158 เรื่อง แบ่งเป็น 5 ประเภทได้แก่ นิทานมหัศจรรย์ 54 เรื่อง นิทานปรัมปราจำนวน 34 เรื่อง นิทานตลกขบขันจำนวน 34 เรื่อง นิทานสัตว์ จำนวน 21 เรื่อง และตำนานจำนวน 15 เรื่อง และได้วิเคราะห์ถึงลักษณะเด่นของนิทานพื้นเมืองลาวในแต่ละประเภทดังนี้ ลักษณะเด่นของนิทานมหัศจรรย์คือตัวละครเอกมักกำพร้า ยากจน แต่เก่งกล้าสามารถและมีคุณธรรม นิทานปรัมปราส่วนใหญ่มีเนื้อหาอธิบายธรรมชาติรอบตัว และสัมพันธ์กับเทพเจ้าโดยเฉพาะแกน นิทานตลกขบขันส่วนใหญ่เสนอแนวคิดเรื่องคนเจ้าปัญญา รองลงมาได้แก่นิทานคนจอมใจ และนิทานเสียดสีชนชั้นสูง นิทานสัตว์มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้สติปัญญาเพื่อเอาตัวรอดจากอันตราย ส่วนตำนานมักเป็น ตำนานสถานที่ และตำนานเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น ได้แก่เงือก และปลาศักดิ์สิทธิ์ ตำนานวีรบุรุษ และตำนานเบ็ดเตล็ด การศึกษานิทานพื้นบ้านเมืองลาวสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวัฒนธรรมหลายด้าน ได้แก่ สภาพสังคมที่มีชนชั้น การเลือกคู่ครอง ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเล็ก มีความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติสูง เศรษฐกิจเป็นแบบยังชีพ การประกอบอาชีพมักเป็นอาชีพทางด้านเกษตรกรรม มีความเชื่อเรื่องผีและโชคลาง รวมทั้งพุทธศาสนา

พญู ไตรรัตน์สิงห์กุล (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองปาดทอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา : การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ โดยศึกษาเกี่ยวกับการกำเนิด การดำรงอยู่และการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้น

บ้านเครื่องจักสานโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านหนองป่าตอง กล่าวคือกำเนิดของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตองมี 3 ประการคือ ความจำเป็นในการดำเนินชีวิตสิ่งแวดล้อมตามสภาพภูมิศาสตร์ และความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา และจากแรงผลักดันเหล่านี้ทำให้หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตองยังคงดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนการถ่ายทอดวิธีทำเครื่องจักสานสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง กระบวนการถ่ายทอดประกอบด้วย 1) แหล่งความรู้ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น กรมพัฒนาชุมชน เกษตรตำบล ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น 2) ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด 3) วิธีการถ่ายทอด ได้แก่ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ การฝึกฝนตนเอง การถ่ายทอดจากเพื่อนบ้าน และการถ่ายทอดจากหน่วยราชการ

แก้วตา จันทรานุสรณ์ (2545, หน้า 64-72) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สรรพคุณ : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับบทบาทในสังคมอีสาน ซึ่งสรรพคุณเป็นทำนองบทสวดที่มีมาพร้อมกับคัมภีร์ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน โดยศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสรรพคุณที่มีต่อสังคมอีสานจากอดีตจนถึงปัจจุบันและภูมิปัญญาชาวบ้านในการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ที่สะท้อนผ่านตัวสรรพคุณ ตลอดจนแนวทางและวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ ในภาคอีสาน

สกนธ์ ภู่งามดี (2534, หน้า 59-68) ได้ศึกษาเรื่อง ศิลปกรรมเพื่อพุทธศาสนาในเกาะเกร็ด โดยศึกษาเกี่ยวกับศิลปกรรมเพื่อพุทธศาสนาในเกาะเกร็ด 4 ประการคือ 1) ศิลปะการแกะสลักลายบนกระดานทองอังกฤษเพื่อตกแต่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ ของมอญ 2) การสร้างโถงเหมเพื่อบรรจุศพพระสงฆ์ 3) การสร้างปราสาทปลงศพพระสงฆ์ และ 4) การทำธงตะขาบ ซึ่งปัจจุบันศิลปกรรมดังกล่าวในเกาะเกร็ดมีศิลปินเพียงท่านเดียวที่สืบทอดศิลปะนี้ได้แก่ พันเอกชาติวัฒน์ งามนิยม ซึ่งเป็นเรื่องที่เสี่ยงต่อการขาดแคลนผู้สืบทอดศิลปกรรม และเสี่ยงต่อการสูญเสียชีวิตวัฒนธรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในไม่ช้า ฉะนั้นการเสนอข้อมูลทางด้านวิชาการเกี่ยวกับศิลปกรรมดังกล่าวแก่ผู้สนใจอาจกระตุ้นเตือนให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดและรักษาศิลปวัฒนธรรมของเกาะเกร็ดให้คงอยู่ต่อไป

พรชัย ปรีชาปัญญา และวารินทร์ จิระสุขทวีกุล (2545, หน้า 19-26) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญากะเหรี่ยงเกี่ยวกับความยั่งยืนระบบนิเวศป่าไม้ต้นน้ำและวนเกษตร โดยศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญากะเหรี่ยงเฉพาะที่อาศัยตามภูเขาในภาคเหนือตอนบนเพื่อหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเกี่ยวกับระบบวนเกษตรการจัดการป่าไม้แหล่งต้นน้ำ โดยรวบรวมภูมิปัญญากะเหรี่ยงเน้นเฉพาะองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับความยั่งยืนของระบบดังกล่าวจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลระบบที่ถาวรตรวจสอบได้

และสะดวกต่อการนำกลับมาใช้ได้ และเพื่อใช้เปรียบเทียบภูมิปัญญาชุมชนข้างต้นกับวิทยาศาสตร์การจัดการลุ่มน้ำและวนเกษตรบนทิวเขาในฐานข้อมูลวิเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จัดผนวกในฐานข้อมูลเพื่อหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและเสนอหัวข้อวิจัยให้กับนักวิทยาศาสตร์เพื่อค้นหาความรู้ในกรณีที่ไม่พบองค์ความรู้โดยหวังว่าองค์ความรู้ใหม่จะเป็นแนวทางส่งเสริมให้ชุมชนเฝ้ากระเหรี่ยงนำไปปฏิบัติในการปรับปรุงระบบวนเกษตร และการจัดการแหล่งต้นน้ำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จรินทร์ เทศวานิช (2542, หน้า 101-108) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง งานหัตถกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ภูมิปัญญาไทยที่ควรอนุรักษ์ โดยศึกษาเกี่ยวกับ ประเภทและความสำคัญของงานหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ งานทอผ้า ทอเสื่อ จักสาน ไม้ไผ่ ทำเครื่องปั้นดินเผา ตีเหล็ก ทำผลิตภัณฑ์ดนตรีพื้นเมือง หล่อโลหะ ทำอิฐ ทำเครื่องมือเกษตรและงานแกะสลัก งานหัตถกรรมเหล่านี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1) กลุ่มงานหัตถกรรมที่ต้องอาศัยฝีมือ แรงงานและเทคโนโลยี เช่น งานเครื่องปั้นดินเผา ตีเหล็ก ทำผลิตภัณฑ์ดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น กลุ่มที่ 2) กลุ่มงานหัตถกรรมที่ไม่ต้องใช้ฝีมือแรงงานและเทคโนโลยีมาก เช่น งานทอผ้า ทอเสื่อ จักสาน ไม้ไผ่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังศึกษาถึง ภาวะการผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน ภาวะการตลาดสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แนวทางและมาตรการในการส่งเสริมและพัฒนางาน

2. วรณกรรมและงานวิจัยในต่างประเทศ ได้มีผู้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ภูมิปัญญาไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

เวเวียน จิรง (2542, หน้า 1-6) ได้กล่าวถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรมของเวียดนาม โดยพูดถึงรูปแบบการปกครองแบบรัฐศักดินา แบบรวมศูนย์อำนาจหลังได้รับชัยชนะต่อผู้รุกราน อันได้เมื่อปี ค.ศ. 938 และได้กล่าวถึง “ศาลาประชาคม” ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมอันมีค่าของเวียดนาม ศาลาประชาคมเป็นสถานที่สำหรับจัดงานมหกรรม หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีรวมถึงพิธีเซ่นไหว้เทพารักษ์ ซึ่งชาวเวียดนามถือว่าศาลาประชาคมเป็นมรดกอันล้ำค่าทางเวียดนามอย่างหนึ่ง และเป็นพิพิธภัณฑสถาน ทางสถาปัตยกรรมและการแกะสลักอันหาค่ามิได้ของเวียดนาม

โสภณา ศรีจำปา (2541, หน้า 14-25) ได้ศึกษาเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อและการปฏิบัติในเวียดนาม โดยศึกษาเรื่องศาสนาประจำชาติและจารีตประเพณี เช่น การนับถือผี และนิกายที่เกิดร่วมสมัยและศึกษาถึงความเชื่อ และศาสนาใหญ่ ๆ ที่มาจากจีนและอินเดีย คือ ศาสนาพุทธ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และศาสนาที่มีกำเนิดจากชาติตะวันตก (คริสต์ศาสนา) ได้แก่ คาทอลิก และ

ไบโอสเตนท์ นอกจากนี้ยังศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและวิถีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมเพื่อความสมบูรณ์ การบูชาบรรพบุรุษ การฝังสองครั้ง จำนวนรูปที่จุด ทั้งนี้เพราะชาวเวียดนามมีพื้นฐานทางศาสนาความเชื่อต่าง ๆ ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างศาสนาที่ต่างกัน

โสภนา ศรีจำปา (2541, หน้า 35-43) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมการศึกษาของเวียดนาม ได้ศึกษาถึงประวัติของการศึกษาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ลี (ค.ศ.1010-1225) จนถึงปัจจุบันซึ่งเวียดนามได้พยายามเร่งให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกระดับ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเพื่อมวลชน

ยรรยง จิระนคร (เจียแนจาง) (2541, หน้า 47-59) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าวและการจัดระเบียบสังคม : กรณีศึกษาระบบไพร่ในอดีตของชนเผ่าภาษาตระกูลไท มลฑลกวางสีและก๊วยโจว วัฒนธรรมข้าวเป็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชนเผ่าภาษาตระกูลไท หมายถึงกลุ่มชน “ไป่เย่ว” ชนเผ่าภาษาตระกูลไทบริเวณภาคข้าวเป็นอาหารหลักตั้งแต่โบราณกาล กระบวนการและเรื่องราวที่เกี่ยวกับข้าวและการทำนาจึงเป็นบ่อเกิดและแก่นสารของวัฒนธรรมไท ชาวจ้วง เป็นเผ่าที่มีอาชีพทำนาเป็นหลักจึงมีเทศกาลและพิธีกรรมที่ดำเนินตามฤดูทำนา และวัฒนธรรมข้าว เช่น การขบรวงได้ตอบในกรณีควายรับฤดูสปรัง เทศกาลแรกนา เทศกาลขวัญควาย (หมายถึงเทศกาลปลดแอกควาย เทศกาลคารวะควาย) เทศกาลบูชากล้า เทศกาลขวัญข้าว (เทศกาลกินข้าวใหม่) เทศกาลข้าวจี พิธีกรรมและเทศกาลที่ดำเนินการตามกิจกรรมและขั้นตอนดังกล่าว แสดงออกในลักษณะรูปแบบของพิธีกรรมวัฒนธรรมข้าว แต่ก็มีจุดประสงค์เพื่อเตรียมการทำนา และคาดหวังให้การเก็บเกี่ยวอุดมสมบูรณ์

อานนท์ เจริญวโน (2543, หน้า 59-79) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ผีผา” เป็นเครื่องดนตรีเอกแห่งวัฒนธรรมจีน และเป็นหนึ่งในจำนวนเครื่องสายประเภทถือดีด หรือ “Lute” ซึ่งเราเรียกว่า “พิณ” รูปร่างของผีผา มีลักษณะคล้ายลูกแพรผ่าครึ่งซีก มีสายสำหรับดีดจำนวน 4 สาย และมีเฟรตจำนวน 30 เฟรต ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติและภูมิหลังของวัฒนธรรมของเครื่องดนตรี “ผีผา” โครงสร้างลักษณะทางกายภาพของผีผา การเทียบเสียง บทเพลงผีผา บทเพลงผีผายุคโบราณ บทเพลงผีผายุคร่วมสมัย ประเภทบทเพลง การบันทึกโน้ตเพลง เทคนิคการบรรเลง โอกาสในการบรรเลง รูปแบบการบรรเลง และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีผา

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. วรรณกรรมและงานวิจัยในประเทศ

ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาไทยพร้อมทั้งได้มีบทบาท ในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศด้านภูมิปัญญาไทยเพิ่มขึ้นตามที่ได้มีผู้ศึกษาและวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

พรทิพย์ ศิริสมบุญณเวช (2541, หน้า 29-38) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของครูภาษาไทยในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยศึกษาถึงบทบาทของครูภาษาไทยในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดมรดกของชาติ จึงควรมีบทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ บทบาทในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้รู้แจ้งเห็นจริง บทบาทในการส่งเสริมคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาทในการสอนทั้งรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรงและการสอดแทรกในบทเรียนหลักสูตรพื้นฐาน ซึ่งการศึกษานี้จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนางานหลักสูตรพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นอาชีพที่สร้างงานและรายได้ อย่างถาวร ทั้งยังช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยของท้องถิ่นอีกด้วย

สุจิต บัวพิมพ์ (2545, หน้า 27-32) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยพื้นฐาน : บทบาทต่อศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียง โดยศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐานที่มีบทบาทต่อรูปแบบศิลปกรรมและศิลปหัตถกรรมในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียง พบว่าพื้นที่ของแหล่งทางศิลปวัฒนธรรม และแหล่งอารยธรรมตั้งอยู่บนเขตพื้นที่ของชุมชนเมือง และชุมชนนอกเมืองที่กระจายตัวอยู่ทั่วไป และเป็นแหล่งข้อมูลมีหลักฐานความเป็นมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน และในปัจจุบันได้มีการพัฒนาความก้าวหน้าและความเจริญของสังคมยุคอุตสาหกรรมใหม่ในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียง และได้มีการก่อสร้างอาคาร ก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม การสร้างท่าเรือขนาดใหญ่ และสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ตามแนวชายฝั่งทะเล ปัญหาเหล่านี้ ก่อให้เกิดการเสียภาวะสมดุลตามธรรมชาติ และเขตพื้นที่ทางศิลปะและวัฒนธรรม แหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าของชุมชนดั้งเดิมย่อมมีผลทำลายหลักฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนให้สูญหาย เพื่อตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม จึงได้มีการระบุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นโดย การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่น และในอนาคตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล-อบต.) มีความพร้อมสมารถที่จะดำเนินการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตนเองได้ทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยแนวทางการจัดการศึกษามีเรื่องที่เกี่ยวข้องคือต้องให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับศาสนา การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตนเอง

สุรินทร์ กิจนิตยวิทย์ (2545, หน้า 42-52) ได้ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญากรุงเก่ากับสถาบัน ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ชาวกรุงเก่าด้านภูมิ ปัญญาบูรณาการ ด้วยการสร้างนักศึกษาให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ สามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม แล้วต่อยอดด้วยภูมิปัญญาสมัยใหม่ หรือนำมาบูรณาการเป็นสติ ปัญญาแบบใหม่จนสามารถปรับตนเองได้ พึ่งตนเองได้ในกระแสโลกยุคใหม่ โดยเสนอแนวทาง เป็นหลักการทั่ว ๆ ไป คือ 1) การส่งเสริมภูมิปัญญากรุงเก่าในการจัดการศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาการศึกษาโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาไทยเข้าสู่การศึกษาทุกระดับหรือทุกระบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 2) การยกย่องครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา คือทางสถาบันได้คัดเลือกบุคคลในท้องถิ่นที่ได้รับพระราชทานปริญญาเกิตติมศักดิ์ในสาขาต่าง ๆ แล้วยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาหรือคองภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) การส่งเสริมการวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา เป็นการมุ่งวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถนำเนื้อหาสาระและวิธีการถ่ายทอดการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกระบบ และ 4) การบริหารและการจัดการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา มุ่งเน้นสร้างระบบบริหารและการจัดการทำให้กระบวนการสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาไทยให้เจริญงอกงาม โดยแบ่งเป็น 8 งาน ได้แก่ งานวิจัย งานพัฒนา งานฟื้นฟู งานอนุรักษ์ งานถ่ายทอด งานส่งเสริม งานสร้างความเป็นเลิศ และงานแลกเปลี่ยนให้สามารถขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ฉลอง กัลยามิตร (2525, หน้า 49-88) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย โดยได้ศึกษาถึงความหมายของวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของประเพณี ความสำคัญของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และได้กล่าวถึง บทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยไว้ดังนี้

1. การศึกษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นโดยการบันทึก เก็บรักษา รูปแบบของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม การละเล่น พิธีการ การอนุรักษ์ ด้วยการจดบันทึก
2. การจัดงานเทศกาลประจำปี เป็นการสืบต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ยืนยาวออกไป ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการแสดงวัฒนธรรมของท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ
3. การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมในฐานะที่ท้องถิ่นมีหน้าที่ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมนอกเหนือจากนี้ควรเพิ่มหลักสูตรศิลปวัฒนธรรมทั้งทางตรงทางอ้อม เช่น นิทรรศการ การประกวด เพื่อชักชวนให้เยาวชนสนใจศิลปวัฒนธรรมของไทย

4. การส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการจัดทำคู่มือแนะนำให้ผู้รู้จักวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน สินค้าที่ระลึกของท้องถิ่น และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประจำถิ่นที่มีชื่อเสียง

5. การส่งเสริมผลิตผล ที่มาจากศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่น ด้วยการช่วยเหลือสนับสนุนประกอบศิลปหัตถกรรมที่นำชื่อเสียงมาสู่ท้องถิ่น ด้วยการส่งเสริมอาชีพเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลิตผล การดัดแปลงให้เป็นของที่ระลึก การชักชวน จูงใจไปยังผู้สนใจ การจัดหาตลาดเผยแพร่กิจกรรมของท้องถิ่น

6. การจัดทำทำเนียบโบราณสถาน โบราณวัตถุ

7. การเผยแพร่ภาพศิลปวัฒนธรรม เช่น ศิลปวัตถุ ศิลปกรรม สิ่งก่อสร้าง

8. การจำลองแบบวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ ทำความเข้าใจให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

9. การสัมมนาความคิดทางวัฒนธรรม การอภิปราย

10. การบูรณะซ่อมแซมศิลปวัฒนธรรม

บาทหลวงวชิรวัตร สมานจิต (2533, หน้า 79-83) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระศาสนจักรคาทอลิกในงานพัฒนา “แนววัฒนธรรมชน” โดยศึกษาความหมายของวัฒนธรรมตามศาสนาคาทอลิกหรือศาสนาคริสต์ ซึ่งให้เห็นถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรม และคุณค่าที่ดีของวัฒนธรรมที่มีต่อการดำเนินชีวิต ส่วนบทบาทของพระศาสนจักรคาทอลิกในงานพัฒนาแนววัฒนธรรม หมายถึง พระศาสนจักร ต้องรับใช้บริการมนุษย์และสังคมด้วยการร่วมมือสร้างและสืบทอดวัฒนธรรม และบทบาทที่สำคัญที่ศาสนจักรคาทอลิกเข้าไปเกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรม ด้านสร้างสรรค์ ศิลปะ เช่น การวาด การปั้น การเต้นรำ การแสดงความรู้สึกภายในของเราออกมา ได้แก่ ความเป็นอยู่ ความเป็นอยู่ ความเป็นอยู่ สร้างสรรค์ศิลปะ และด้านงานส่งเสริมมนุษยธรรม(Human Development) ได้แก่การพัฒนาให้เกิดมีความรัก ความเมตตา ยุติธรรม ส่งเสริมเกียรติและศักดิ์ศรีของชีวิตมนุษย์ในสังคม ครอบครัว และสังคมชุมชนและประเทศของเรา

คุณหญิงเต็มศิริ บุญยสิงห์ (2537, หน้า 7-11) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์: ผู้นำในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทย โดยได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่ในวัดเกี่ยวกับผลงานช่าง 10 หมู่ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งผลงานช่าง 10 หมู่ ประกอบด้วย 1) ช่างเขียน (ช่างวางแบบของช่างกลุ่มอื่นและเขียนฝาผนัง) 2) ช่างแกะ (ไม้ งาม ช่างเขา เขี้ยว ฯลฯ) 3) ช่างกลึง (ด้ามตาลปัตร ขาโต๊ะ เก้าอี้ ฯลฯ) 4) ช่างสลัก (สลักไม้ หิน งาม ช่าง ฯลฯ) 5) ช่างหล่อ (หล่อพระพุทธรูป ภาพเหมือน หล่อสัตว์ ฯลฯ) 6) ช่างหุ่น ช่างหัวโขน 7) ช่างโลหะ (บาตร เตเหล็ก อ่าง ฯลฯ) 8) ช่างปูน (พระพุทธรูป สัตว์หิมพานต์ ยักษ์ เทวดา ฯลฯ)

9) ช่างรัก (ช่างมุก ช่างประดับกระຈก ช่างลงรักปิดทอง) 10) ช่างบุ (ช่างทำชั้นและเครื่องใช้ด้วยเงิน ทอง นาก ฯลฯ) ผลงานเหล่านี้เป็นชิ้นยอดเยี่ยมมักจะอยู่ในวังหรือวัด ซึ่งเป็นมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ทั้งสิ้น นอกจากนี้อีกเรื่องหนึ่งที่วัดควรจะอนุรักษ์ ได้แก่ เอกลักษณ์ในเชิงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ประเพณีการดักบาตรเทโว ประเพณีการดักบาตรดอกไม้วัด ประเพณีแห่พระของภาคต่าง ๆ ประเพณีโยนบ้ำ ฯลฯ โดยไม่ประยุคต์มากเกินไปควรรักษาเอกลักษณ์ไว้ เป็นการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง

กุลพันธุ์ธาดา จันทรีโพธิ์ศรี (2540, หน้า 95-101) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของ ICCROM กับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยศึกษาว่า " ศูนย์ระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และปฏิสังขรณ์สมบัติทางวัฒนธรรม (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) หรือ ICCROM เป็นองค์การระหว่างประเทศ UNESCO จัดตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2502 (ค.ศ. 1959) สำนักงานกลางอยู่ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี มีวัตถุประสงค์ที่จะอนุรักษ์โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ อาคารและงานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ ได้ชื่นชมต่อความงามที่เกิดจากการสร้างสรรค์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และที่เป็นหลักฐานทางด้านวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ ซึ่งบทบาทและหน้าที่หลักของ ICCROM มีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1) การจัดทำเอกสาร (documentation) 2) การวิจัย (research) 3) การให้คำปรึกษาและแนะนำ (advice and recommendation) 4) การฝึกอบรม (training) 5) การดูแลรักษา (awareness) นอกจากนี้ยังมีหน้าที่สนับสนุนเกี่ยวกับงบประมาณ ในเรื่องเอกสาร หนังสือ วัสดุสำหรับการอนุรักษ์เครื่องมือขนาดเล็ก โดยมุ่งไปในด้านการจัดการ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ หนึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกของ ICCROM ในฐานะ member states ซึ่งผลจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิก ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์มาก คือ ได้รับทุนสนับสนุนส่งบุคลากรในด้านการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม เช่น ด้านจิตรกรรมฝาผนัง การอนุรักษ์ทางวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม เป็นต้น ซึ่งบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมได้กลับมาทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติเป็นอย่างมาก สามารถที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้ได้ทันต่อเหตุการณ์ และยังเป็นศูนย์กลางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย ในด้านการให้การฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2542, หน้า 29) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทย ต่อสังคมและชุมชนท้องถิ่น โดยศึกษาถึงความสำคัญของการศึกษา และภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้ 1) ผลิตบัณฑิตที่ทรงความรู้และมีคุณธรรม 2) ผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพ

3) ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม 4) ทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม และนอกเหนือจากภาระหน้าที่ทั้งสี่ข้อแล้ว มหาวิทยาลัยในฐานะเป็นศูนย์กลางทางปัญญาของสังคม พึงมีสายตาอันยาวไกล และมีภารกิจ 5 ประการ นั่นคือ “เสนอทิศทาง (ออก) และภูมิปัญญาให้แก่สังคม” ในบางครั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดสภาพวิกฤตมหาวิทยาลัยพึงมีหน้าที่ใน “การเตือนสติ” ต่อสังคม และไม่เพียงแต่ในระดับสังคมอันกว้างใหญ่ไพศาล แต่ในระดับที่ลงไปติดดิน-รากหญ้า ไปจนถึงชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2527, หน้า 18-29) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยศึกษาถึงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยซึ่งงานของสถาบันอุดมศึกษานั้นมีหน้าที่อยู่ 3 ประการหลักคือ สร้างความรู้ (วิจัย) สร้างคน (การสอน) และสร้างสังคม (บริการชุมชน) มหาวิทยาลัยก็ทำหน้าที่สามอย่างนี้เช่นกัน แต่มีบางประการที่ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยตามหลักสากล คือ 1) มหาวิทยาลัยต้องแสวงหาความรู้และทำความเข้าใจให้รู้สิ่งนั้นอย่างแท้จริง 2) เผยแพร่ความรู้ที่แสวงหาและสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้กว้างขวาง 3) ให้บริการชุมชน ในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีความรู้และมีคนที่มีรู้ ควรต้องใช้ความรู้ และคนที่รู้นั้นทำประโยชน์ให้เต็มที่ 4) หน้าที่ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่วิจัย การสอน และการเผยแพร่ เช่น การวิจัยเรื่องวัฒนธรรมการเผยแพร่ การให้ความรู้ทางวัฒนธรรม เป็นต้น

เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ พลสามารถ (2528, หน้า 1-13) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาต่อการบำรุงรักษาส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมไทย โดยได้ศึกษามาถึงความหมายของคำว่า วัฒนธรรมและกำเนิดของคำว่าวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของการบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมในประเทศไทย และบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาต่อการบำรุงรักษาส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม เช่น บทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่หลักสำคัญ 3 ประการ คือ ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัยส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ดังเช่นปัจจุบัน มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ พยายามที่จะบรรจุวิชาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและสังคมไทย เข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาพื้นฐานในระดับปริญญาตรี และได้มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมขึ้นทั่วประเทศ เพื่อศึกษาค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม เช่น ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสถาบันทักษิณคดี ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา ศูนย์วัฒนธรรมลานนา ของคณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมภาคอีสาน ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีศูนย์วัฒนธรรมที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติอีกประมาณ 70 กว่าแห่งทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงผลงานทางวัฒนธรรมที่ผ่านมาของสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนศึกษามาถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา

สมภพ ภิรมย์ (2525, หน้า 49-88) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของเทศบาลในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย โดยศึกษามาถึง ความหมายของวัฒนธรรม ความแตกต่างของวัฒนธรรมและการประชุมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ได้สรุปคำว่า อนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย คือ “อนุรักษ์พฤติกรรมร่วมที่เป็นแบบแผนระเบียบที่นิยมใช้กันมา” แบ่งออกเป็น 1) ทางศาสนา 2) ทางการใช้ชีวิตประจำวัน 3) ทางจรรยาบรรณ 4) ค่านิยมในพิธีกรรมทางสังคม 5) ทางการกีฬาและสันทนาการ 6) ทางภาษาและหนังสือ 7) การละเล่น พื้นเมืองและงานเทศกาล ซึ่งทั้งหมดนี้เทศบาลมีบทบาทและภาระหน้าที่ที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

เจ้าคุณพระเทพโสภณ (2529, หน้า 42-47) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทวัดไทยในอเมริกาโดยศึกษาถึง การดำเนินงานของวัดไทยในอเมริกา การจัดกิจกรรม เช่น การละเล่น การแสดง งานประเพณี ถือว่าเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีไทย และวัดเป็นศูนย์รวมของคนไทยในอเมริกาด้วย นอกจากนี้ยังสร้างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งสอนภาษาไทยเป็นหลัก และโครงการ “รักเมืองไทย” โดยให้เด็กกลับมาเที่ยวเมืองไทย มาศึกษาวัฒนธรรมไทยและการสร้างวัดไทยในอเมริกามีจุดมุ่งหมายหลักคือ 1) เพื่อที่จะเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา 2) เพื่อเป็นที่รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย 3) เพื่อเป็นศูนย์รวมของคนไทย

เกรียงศักดิ์ หัสนิธิ (2544, หน้า 16-21) ได้ศึกษาเรื่อง กรุงเทพมหานครกับบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ โดยศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลข่าวสารแหล่งท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ รวมถึงการบริการข้อมูลทางวิชาการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ และยังช่วยกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระดับชุมชนและท้องถิ่นนั้น ๆ ในการพัฒนาปรับปรุงและจัดระเบียบกรุงเทพฯ ให้สวยงาม จนได้รับการยอมรับว่าเป็นเมืองที่เด่นที่สุดหนึ่งในสิบอันดับของโลก

จอมขวัญ (2540, หน้า 37-41) ได้ศึกษาเรื่อง 10 ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี 2539 บทบาทสำคัญ ถ่ายทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยศึกษาถึงการยกย่องสรรเสริญ บุคคลที่ทำงานด้านเอกลักษณ์ของชาติ ส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นได้ทำประโยชน์เพื่อตัวเองและสังคมต่อไป การยกย่องผู้ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ความเป็นชาติ รัฐบาลจึงได้เริ่มจัดทำโครงการศิลปินแห่งชาติขึ้น เพื่อสรรหาศิลปินในสาขาต่าง ๆ เช่น นายชำเรือง วิเชียรเขตต์ ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ (ปฏิมากรรม) ม.ล.ลดาวัลย์ มหาวรรณ (ศรีฟ้า ลดาวรรณ) ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ (นวนิยาย) นายสาคร ยังเขียวสด ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หุ่น ละครเล็ก) นางจันทร์สม สายธรา ศิลปินแห่งชาติ สาขากการแสดง (เพลงพื้นบ้านขับขอ) และศิลปินแห่งชาติอีกหลายท่าน นับเป็นบุคคลซึ่งมีบทบาทที่สำคัญต่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทย ให้สืบต่อไปสู่อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และศึกษาต่อไป

กนกวรรณ ชูโชติ (2542, หน้า 1-77) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพัฒนาการในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษาถึงระดับบทบาทของพัฒนาการในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน และเพื่อประมวลปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพัฒนาการในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพัฒนาการในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของพัฒนาการในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในระดับมาก 2) บทบาทของพัฒนาการในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านตามตัวแปร เพศ อายุ วุฒิการศึกษาภูมิลำเนาเดิม สถานภาพสมรส และประสบการณ์ในการทำงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะที่จะช่วยยกระดับบทบาทของพัฒนาการในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ขาดการสนับสนุนและประสานงานจากภาครัฐและเอกชน ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินการ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจเป็นต้น

โสฬส ศิริไสย์ (2532, หน้า 1-158) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำศาสนากับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวมุสลิม โดยศึกษาข้อมูลทางด้านชาติพันธุ์วิทยาซึ่งเน้นเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ชุมชนมุสลิมและบทบาทของผู้นำศาสนาที่เกิดขึ้นท่ามกลางบรรยากาศของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไปสู่ความทันสมัยแบบวัฒนธรรมวัตถุนิยมบริโภค และศึกษาเกี่ยวกับระบบสัญลักษณ์ทางศาสนา ความเชื่อทางศาสนากับวิถีชีวิตชาวมุสลิม และพิธีสำคัญทางศาสนาในรอบปี เช่น พิธีกินข้าวใหม่ พิธีฉลองปีใหม่ พิธีก่อกองทราย พิธีเข้าพรรษา และพิธีออกพรรษา เป็นต้น

นฤมล สีนุสพวรรณ และคณะ (2544, หน้า 1-19) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาของคนไทย ประวัติศาสตร์การแพทย์แผนไทยบทบาทของมหาวิทยาลัยขอนแก่นกับการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร โดยศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การแพทย์แผนไทยในแต่ละสมัย เช่น การแพทย์แผนไทยยุคก่อนอาณาจักรสุโขทัย การแพทย์แผนไทยสมัยสุโขทัย การแพทย์แผนไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา และการแพทย์แผนไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น และได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันการแพทย์แผนไทย โดยมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การประสานการสนับสนุน และความร่วมมือด้านการแพทย์แผนไทยของกระทรวงสาธารณสุข ดังนี้ 1) อนุรักษ์การแพทย์แผนไทย 2) เป็นศูนย์กลางการรวบรวม การศึกษาวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แบบดั้งเดิมของนานาประเทศ 3) พัฒนาและสนับสนุนระบบบริการการแพทย์แผนไทย 4) เสริมสร้างรากฐานและพัฒนาระบบการแพทย์แผนไทยในด้านองค์การ โครงสร้างพื้นฐาน การจัดการด้านวิชาการและข้อมูลข่าวสารด้านผลิตและพัฒนากำลังคน 5) ส่งเสริมสนับสนุน และประสานความร่วมมือด้านวิชาการและด้านปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบการแพทย์แผนไทย นอกจากนี้ยังศึกษาถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยขอนแก่นกับการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรที่ผ่านมาพอสรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านบริการ วิชาการสังคม เช่นอบรมแกนนำเรื่องการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร 3) ด้านการวิจัย เช่น โครงการวิจัยเรื่องพืชสมุนไพร และ 4) ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดพิธีไหว้ครูแพทย์แผนไทย

ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่นโดยมีนักศึกษาแพทย์แผนไทยของมหาวิทยาลัยขอนแก่นและจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (วัดธาตุ) ได้มาร่วมพิธีไหว้ครูด้วย เป็นต้น

พระครูใบฎีกาบัวสอง กิตติธมโม (จำนงค์ศักดิ์) (2544, หน้า 1-189) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศึกษากรณี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยได้ศึกษาบทบาทปัญหาและข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีความแตกต่างกันโดยแยกประเภทดังนี้ คือ การอนุรักษ์พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน การอนุรักษ์ภูมิทรงไทย และการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ยังไม่เข้าใจบทบาทและให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านดีพอ ไม่มีการศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์แต่ละชั้น เป็นต้น ส่วนของปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์ บุคลากร และงบประมาณในการอนุรักษ์ ไม่มีการเก็บรักษาให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ด้วยเหตุผลนี้ทางหน่วยงานราชการและภาคเอกชน วัดและประชาชนในท้องถิ่นควรร่วมมือกันอนุรักษ์ และรัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณและบุคลากรมาช่วยให้ความรู้ความ

เข้าใจเบื้องต้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินการ

2. วรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องบทบาทของห้องสมุดในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

มอนโร (Monroe, 1980, p.16) ได้ศึกษาบทบาทวัฒนธรรมของห้องสมุดประชาชนระหว่างปี ค.ศ. 1920-1980 และผลกระทบต่อการศึกษาห้องสมุดโดยศึกษาบทบาทของห้องสมุดประชาชนในการเผยแพร่สารสนเทศเกี่ยวกับวัฒนธรรมของอเมริกา สำนวนบทบาทของห้องสมุดที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา ซึ่งได้มีการพิจารณาถึงแนวทางของบทบาทห้องสมุดที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ไว้ 5 ประการด้วยกันคือ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะที่ชุมชนต้องการ 2) การจัดนิทรรศการศิลปะในชุมชนท้องถิ่น 3) มีการจัดการประสานงานระหว่างชุมชนกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน 4) เตรียมขยายศูนย์วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อเป็นศูนย์ในการให้บริการต่อไป 5) กระตุ้นให้คำนึงถึงบทบาทของวัฒนธรรมในชุมชน

คอนสแตนติน (Constantin, 1970, p. 66) ได้ศึกษาถึงบทบาทของห้องสมุดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของอินเดียนา (Indiana) โดยศึกษาประวัติของห้องสมุดอินเดียนาหลังผ่านสงครามซึ่งมีทั้งความเจริญรุ่งเรือง เนื่องจากผ่านการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลหลายสมัย แต่รัฐบาลก็คำนึงถึงความสำคัญและจุดประสงค์ที่จะพัฒนาห้องสมุดไว้ 2 อย่าง ดังนี้ เป็นห้องสมุดเฉพาะบุคคลและห้องสมุดเพื่อชุมชนที่มีบทบาทเกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณีในเขตชานเมือง เพื่อประโยชน์ในการศึกษา นอกจากนี้ห้องสมุดในเขตชานเมืองจะช่วยให้คนที่มีความว่างได้มีโอกาสมารวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนนั้น

จีโบเยกา (Gboyaga, 1997, pp. 228-231) ได้ศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดและมรดกทางวัฒนธรรมในอัฟริกา โดยศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดในการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของอัฟริกาซึ่งห้องสมุดประชาชนในเขตชนบทเป็นศูนย์กลางสำหรับส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม เป็นตัวแทนในการส่งเสริมเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ รวบรวมเกี่ยวกับเรื่องประเพณีความเชื่อดั้งเดิมของชาวอัฟริกา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายของห้องสมุด เช่น ศูนย์วัฒนธรรมด้านการสร้างภาพยนตร์ (CLAC) ซึ่งเป็นศูนย์วัฒนธรรมด้านการบรรยายการสร้างภาพยนตร์หรือศูนย์สำหรับอ่านหนังสือและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมในรัฐไอวอรี โคสต์ (Ivory Coast)

ไพย์นาร์ (Pienaar, 1995, pp.15-18) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสารสนเทศเพื่อการอนุรักษ์ : บทบาทของห้องสมุดประชาชนในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่ด้อยโอกาส โดยการ

ช่วยเหลือชุมชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา สังคม และเศรษฐกิจในประเทศอัฟริกาใต้ ซึ่งห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการให้บริการข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เช่น ข้อมูลด้านสุขภาพ ด้านโภชนาการ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการขนส่ง ด้านไฟฟ้า ฯลฯ และได้ศึกษาถึงขั้นตอนในการวางแผนการให้บริการข้อมูล การวิเคราะห์ชุมชนและการตัดสินใจให้ข้อมูลที่ต้องการ รวมถึงการประเมินผลของการบริการข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งจำเป็นสำหรับการวางแผนในอนาคต

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย บทบาทและปัญหาของหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศด้านภูมิปัญญาไทย

1. ภูมิปัญญาไทย

1.1 ด้านศิลปะ จากงานวิจัยของ ฉลอง สุนทรรนท, พิเชษฐ์ สายพันธ์ และสกันธ์ ภู่งามดี ได้ศึกษาถึงโครงสร้างและความแตกต่างของศิลปะด้านต่าง ๆ ซึ่งหมายถึงภูมิปัญญาของคนในแต่ละท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ศิลปะ เช่น ศิลปะการปั้นหม้อ ศิลปะการสานพัด ศิลปะประเพณีประติมากรรม จิตรกรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น

ผลการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ พบว่าการวิจัยของ ฉลอง สุนทรรนท และพิเชษฐ์ สายพันธ์ มีความสอดคล้องกันคือ โครงสร้างและความแตกต่างทางศิลปะด้านต่าง ๆ ซึ่งหมายถึงภูมิปัญญาของคนในแต่ละท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ศิลปะ เช่น ศิลปะการปั้นหม้อ ศิลปะการสานพัด ศิลปะประเพณีประติมากรรม จิตรกรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น

1.2 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี จากงานวิจัยของ มาลี อุ่นอก, ศิริรัตน์ แอดสกุล, เจริญ จิรง, แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, พรรณศิริ จุลกาฬ, ฤดีมน ปรีดีสนธิ, จารุวรรณ เชาว์นวม, พยุง ไตรรัตน์สิงห์กุล, และแก้วตา จันทรานุสรณ์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งบางอย่างกำลังสูญหายไปจึงจำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดกของท้องถิ่นและประเทศชาติสืบต่อไป

ผลการศึกษาด้านวัฒนธรรมและประเพณี พบว่าการวิจัยของ มาลี อุ่นอก, ศิริรัตน์ แอดสกุล, เจริญ จิรง, แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, พรรณศิริ จุลกาฬ, ฤดีมน ปรีดีสนธิ, จารุวรรณ เชาว์นวม, พยุง ไตรรัตน์สิงห์กุล, และแก้วตา จันทรานุสรณ์ มีความสอดคล้องกันในเรื่องของวัฒนธรรมและประเพณี และวัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน (ทะแยมอญ) ของจังหวัดปทุมธานี ประเพณีบวชพระ ประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยรามัญหรือชาวมอญ พิธีงเด็กของชาวจีนไหหลำ และทำนองบทสวดสรวัดญญ์ของชาวลีसान เป็นต้น

1.3 ด้านการแพทย์แผนไทย จากการศึกษาของ อรพรรณ บุราณรักษ์, บังอร ศรีพานิชกุลชัย, สกฤตต์ อนุณาวรงค์, ชัยน พิเชียรสุนทรและวิเชียร จีรวงศ์ และนฤมล ลินสุพรรณ ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการใช้สมุนไพรในการรักษาสุขภาพ เช่น ใช้สมุนไพรรักษาอาการปัสสาวะขัด ลดพิษพาราควอท ยาฆ่ากำลั่ง รวมถึงการรักษาโดยการออกกำลังกายแบบ ชี่กงด้วย

ผลการศึกษาด้านการแพทย์แผนไทย พบว่าการวิจัยของ อรพรรณ บุราณรักษ์, บังอร ศรีพานิชกุลชัย, สกฤตต์ อนุณาวรงค์, ชัยน พิเชียรสุนทร และวิเชียร จีรวงศ์ มีความสอดคล้องกันในเรื่องการใช้สมุนไพรในการรักษาสุขภาพ เช่น ใช้สมุนไพรรักษาอาการปัสสาวะขัด ลดพิษพาราควอท ยาฆ่ากำลั่ง รวมถึงการรักษาโดยการออกกำลังกายแบบชี่กงของชาวจีนด้วย

2. บทบาทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม จากการศึกษาของ พรทิพย์ ศิริสมบุรณ์เวช, ฉลอง กัลยาณมิตร, กนกวรรณ ชูโชติ และสุจรีต บัวพิมพ์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของการอนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมพื้นบ้าน และการพัฒนาทางอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นได้มีบทบาทในการใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อเพิ่มรายได้ครอบครัว และช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศชาติมีความมั่นคงอีกทางหนึ่งด้วย

ผลการศึกษาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม พบว่าการศึกษาของ พรทิพย์ ศิริสมบุรณ์เวช, ฉลอง กัลยาณมิตร, กนกวรรณ ชูโชติ และสุจรีต บัวพิมพ์ มีความสอดคล้องกันทางด้านบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บทบาทต่อรูปแบบศิลปกรรมและศิลปหัตถกรรมในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บทบาทในการส่งเสริมและพัฒนางานหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

2.2 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อ วัฒนธรรม และศาสนา จากการศึกษาของฉลอง กัลยาณมิตร, ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, เสาวภา พรสิริพงษ์, สมภพ ภิรมย์, เจ้าคุณพระเทพโสภณ, โสฬส สิริไสย์ และพระครูใบฎีกาบัวสอง กิตติธมโม (จำนงค์ศักดิ์) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริม เผยแพร่และบำรุงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อในเรื่องของศาสนา เช่น บทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา การจัดงานเทศกาลประจำปี การส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น

ผลการศึกษาด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา พบว่าการศึกษาของ ฉลอง กัลยาณมิตร, ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, เสาวภา พรสิริพงษ์, สมภพ ภิรมย์, เจ้าคุณพระเทพโสภณ, โสฬส สิริไสย์ และพระครูใบฎีกา บัวสอง กิตติธมโม (จำนงค์ศักดิ์) มีความสอดคล้องกัน

คล้องกันเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริม เผยแพร่และการบำรุงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นโดยการบันทึก การจัดทำทำเนียบโบราณสถาน การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม เช่น ศิลปวัตถุ ศิลปกรรม และสิ่งก่อสร้าง การบูรณะซ่อมแซมศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

2.3 ด้านศิลปวัฒนธรรม จากการวิจัยของ, คุณหญิงเต็มศิริ บุญยสิงห์, มอนโร (Monro), คอนสแตนติน (Constantin), จีโบเยกา (Gboyaga), ไพย์นาร์ (Pienaar) และบาทหลวงวัชรินทร์ สมานจิต ได้ศึกษาถึงบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนและอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการประกวดศิลปกรรมร่วมสมัยของธนาคารกสิกรไทย หรือการจัดการประกวดศิลปกรรมบัวหลวงของธนาคารกรุงเทพ เป็นต้น

ผลการศึกษาด้านวัฒนธรรมของ คุณหญิงเต็มศิริ บุญยสิงห์, มอนโร (Monro), คอนสแตนติน (Constantin), จีโบเยกา (Gboyaga), ไพย์นาร์ (Pienaar) และบาทหลวงวัชรินทร์ สมานจิต พบว่ามีความสอดคล้องกันเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการประกวดศิลปกรรมร่วมสมัยของธนาคารกสิกรไทย และการจัดประกวดศิลปกรรมบัวหลวงของธนาคารกรุงเทพ เป็นต้น

2.4 ด้านสถาปัตยกรรม จากการวิจัยของ กุลพันธุ์ธาดา จันทรีโพธิ์ศรี ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ตลอดไป และการที่ประเทศไทยได้รับทุนจาก “ศูนย์ระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์สมบัติทางวัฒนธรรม” ICCROM เพื่อสนับสนุนการส่งบุคลากรทางด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไปศึกษา เช่น ด้านจิตรกรรมฝาผนัง ด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และด้านการอนุรักษ์วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ผลการวิจัยด้านสถาปัตยกรรมของ กุลพันธุ์ธาดา จันทรีโพธิ์ศรี พบว่าบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งการที่ประเทศไทยได้รับทุนจาก “ศูนย์ระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์สมบัติทางวัฒนธรรม” หรือ ICCROM เพื่อสนับสนุนการส่งบุคลากรด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไปศึกษา เช่น ด้านจิตรกรรมฝาผนัง ด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และด้านการอนุรักษ์วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3. ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย จากงานวิจัยของ เวื่อนแก้ว ภัทรานุประวัติ, เสาวภา พรศิริพงษ์ และพรทิพย์ พลสามารถ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และพระครูใบฎีกา บัวฮอง กิตติธมโม (จำนงค์ศักดิ์) ได้วิจัยถึงปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านภูมิปัญญาไทย กล่าวคือ

ขาดการสนับสนุน และประสานงานในการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ส่งเสริมการจัดการศึกษา และการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ทำให้ การดำเนินงานมีลักษณะแบบต่างคนต่างทำ ทำให้ขาดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ และขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงานในการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาไทย

ผลการวิจัยด้านปัญหาและอุปสรรคของ เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, เสาวภา พรศิริ พงษ์ และพรทิพย์ พลสามารถ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และพระครูใบฎีกา บัวทอง กิตติธมโม (จำนงค์ศักดิ์) พบว่ามีความสอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการ บริหารจัดการด้านภูมิปัญญาไทย ดังนี้ 1) ปัญหาด้านโครงสร้าง 2) ปัญหาขาดการสนับสนุนจาก ผู้บริหาร 3) ปัญหาด้านขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจด้านวัฒนธรรม 4) ปัญหาด้าน ขาดเครือข่ายในการจัดการและสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรม 5) ปัญหาด้านระบบการศึกษา แผนใหม่จะเลยกระบวนการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาไทย 6) ปัญหาด้านขาดการยอมรับภูมิปัญญา ไทย 7) ปัญหาด้านการละเลยและละทิ้งภูมิปัญญาไทย 8) ปัญหาด้านขาดความเชื่อมั่นใน ภูมิปัญญาของตน 9) ปัญหาด้านภูมิปัญญาใหม่ทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติ 10) ปัญหาด้าน การจัดการศึกษาไม่สามารถขยายโอกาสการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาไทย 11) ปัญหาด้านการจัด เก็บ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ และ 12) ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นต้น

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง บทบาทของห้องสมุดของ สถาบันอุดมศึกษาในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ทั้งในประเทศ และในต่างประเทศ ไม่พบว่ามีผู้ใดได้ศึกษาหรือวิจัยในหัวข้อดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความ สำคัญในบทบาทห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ตลอดจนเป็นสถานที่รวบรวม ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นถึงคุณค่าและหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาไทย ให้คงอยู่คู่ประเทศชาติสืบต่อไป